

Bart van Hove (1850-1914), de laatste *statuaire* van de 19de eeuw

• WIBO BURGERS •

Afb. 1

Bart van Hove in zijn atelier aan de Tweede Constantijn Huygensstraat 81 te Amsterdam op 26 juni 1903, met onder andere de volgende werken: prof.dr. J. Bosscha, *Primavera*, *Orion*, *Johannes Bosboom*, een beeldengroep voor de Stadsschouwburg, *David Bles*, Javaansch vrouwtje, miniatuurportret van mgr. Ferdinand Hamer, *Jan van Schaffelaar*, *J.P. Minckelers*, *Atjehmonument* en in het midden een nog onvoltooid beeld van de op 21 januari 1902 op Sumatra gesneuvelde kapitein der marechaussee C.J.A. Webb. Rijksmuseum, Amsterdam.

Aan het eind van de 19de eeuw was hij de toonaangevende beeldhouwer in ons land, maar wie kent hem nu nog: Bart van Hove? Hij was een van de twee belangrijke beeldhouwers die bijdroegen aan de decoratie van het Rijksmuseum, de tempel van Cuypers, die nu aan een hergeboorte toe is. Van zijn beelden heeft een aantal de aanvallen van de tijd niet doorstaan, maar toch zijn er in ons land nog genoeg over die getuigen van zijn vakmanschap. Van Hove was de laatste, grote 19de-eeuwse beeldhouwer, de *statuaire* van zijn dagen die nog volop wortelde in het neoclassicisme en de academische traditie. Na hem kwam de vernieuwing in de Nederlandse sculptuur op gang. Voor Van Hove, als laatste man van het oude tijdperk betekende dat snel het lot van de vergetelheid. Onlangs verwierf het Rijksmuseum op een Amsterdamse veiling een aantal modellen, onderscheidingen, foto's en persoonlijke documenten uit de nalatenschap van de kunstenaar, afkomstig uit het bezit van diens kleinzoon (afb. 1).¹ Naar aanleiding van deze aanwinsten wordt hier een terugblik gegeven op het leven en de werken van de vrijwel vergeten beeldhouwer.

Bartholomeus (Bart) van Hove stamt uit een Haags kunstenaarsgeslacht. Zijn vader en grootvader waren beiden kunstschilder.² In het begin zag

het er niet naar uit dat Bart van Hove kunstenaar zou worden, want zijn vader, Johannes Hubertus van Hove, geboren in 1827, had hem voorbestemd voor de marine. Wel vond hij het belangrijk dat zijn zoon voor zijn algemene ontwikkeling avondcursussen tekenen en boetseren volgde op de Haagse Tekenenacademie. De aanleg en de toewijding van de jonge Van Hove trokken daar de aandacht van zijn leermeester, de uit België afkomstige beeldhouwer Eugène Lacomblé. Toen Bart van Hove ook nog een prijs won op de Tentoonstelling van Kunstnijverheid met een buste van zijn grootvader, B.J. van Hove, kostte het weinig moeite om Barts vader te laten instemmen met een beeldhouwersopleiding voor zijn zoon.

Aanvankelijk ging Van Hove voor zijn opleiding naar Roermond, naar het atelier van de kerkelijke beeldhouwer en houtsnijder Jean Oor. Spoedig bleek echter dat er voor Van Hove meer mogelijkheden waren aan het 'Hooger Instituut' in Antwerpen, waar gedurende vijf jaar, van 1870 tot 1874, Jozef Geefs zijn leermeester was. Geefs, die ook deel uitmaakte van een omvangrijke kunstenaarsfamilie, was tevens hoogleraar en later directeur van de Antwerpse Kunstacademie. Van Hove behaalde hier goede resultaten getuige de gouden eremedaille die

Afb. 2
BART VAN HOVE,
Model van Orion, foto
uit de catalogus bij de
'Eeretentoonstelling'
voor Bart van Hove in
Arti et Amicitiae,
Amsterdam (1914).

hij voor zijn werk verwierf. De studie in Antwerpen was overigens mede mogelijk gemaakt door een subsidie van prins Hendrik ('de Zeevaarder', 1820-1879). In augustus 1872 schreef de jonge en ambitieuze beeldhouwer zijn weldoener een brief, waarin hij toestemming vroeg om een buste te maken van diens echtgenote, prinses Amalia, om zo *zijn vorderingen te laten zien*. Hij ondertekende met *Bart van Hove, Beeldhouwer, leerling van de Koninklijke Academie voor Schoone Kunsten in Antwerpen*. Prins Hendrik kon zich daar wel in vinden *mits hij [Van Hove] dacht er iets goeds van te kunnen maken*.³ Begin 1873 berichtte Van Hove senior Prins Hendrik dat zijn zoon het maken van een buste als een grote eer beschouwde. De koninklijke belangstelling inspireerde Barts vader in april 1874 tot een volgende brief, waarin hij verslag uitbracht van de verrichtingen van zijn zoon bij Jozef Geefs: *De beschermeling van uw koninklijke hoogheid behaalde op de laatste "proeven van de Academie in Antwerpen de eerste prijs van uitmuntendheid. De volgende cijfers werden behaald: boetseren naar levend model 1 (de hoogst mogelijke waardering), expressie 1, anatomie 1, geraamte 1, kostuum 1, schoonheidsleer 1, compositie 2 en historie 2*.⁴ Ook vroeg vader Van

Hove om een koninklijke subsidie voor zijn zoon voor een vervolgstudie in Parijs. Die subsidie kwam er en zo ging Van Hove naar de Ecole des Beaux-Arts in de Franse hoofdstad, waar hij gedurende enkele jaren de lessen van Pierre Jules Cavelier (1814-1894) volgde. Cavelier liet zich vooral inspireren door de klassieke beeldhouwkunst. Hij was in zijn dagen een veelgevraagd beeldhouwer in Parijs. Daarvan getuigen nog talrijke beelden in openbare gebouwen, bijvoorbeeld zijn kariatiden in het Louvre. Vanaf 1864 was hij bovendien hoogleraar in de beeldhouwkunst.

Ook in Parijs vielen de artistieke prestaties van Van Hove op. Een hoogtepunt in deze periode was het bezoek van prins Hendrik aan Van Hoves Parijse atelier in april 1878. De beeldhouwer werkte er toen aan een imposant beeldhouwwerk, dat de naam *Orion* droeg en dat hem een bronzen medaille derde klasse op de Wereldtentoonstelling in Parijs van 1878 opleverde (afb. 2). Eerder al had Van Hove van koning Willem III opdracht gekregen om twee kariatiden te vervaardigen voor de kunstzaal van paleis Het Loo. Later volgden opdrachten voor het maken van portretbustes van verschillende leden van de koninklijke familie, zoals prinses Wilhelmina (1887), koning Willem III (1892) en koningin-regentes Emma (1894).⁵ Onder de recente verwervingen van het Rijksmuseum is een voorstudie in plastiline voor een medaillonportret van prinses Wilhelmina, terwijl het museum tevens een exemplaar van het marmeren kroningsportret van Wilhelmina (1898) bezit (afb. 3).

Italië en Amsterdam

Bart van Hove sloot zijn studie af met een reis naar Italië in 1879-1880. Deze reis werd mogelijk doordat hem een rijkssubsidie van duizend gulden werd verleend. De beslissing hierover vernam hij in Parijs. Vanuit de Lichtstad vertrok hij op 20 november 1879 naar

Turijn, waar hij de volgende avond arriveerde. Vandaar trok hij gedurende een maand of drie door Italiaanse steden als Parma, Modena, Bologna, Pisa, Lucca, Florence, Siena en Rome. *Daar [in Rome] had ik enige tegenslag daar de minister aldaar hoegenaamd niet verwittigd was omtrent mijn studiereis door Italië*, aldus Van Hove, aan wie het duidelijk niet aan gevoel voor eigenwaarde ontbrak. Een deel van de reis maakte hij samen met de Belgische graveur Lauwers, die in zijn land de Prix de Rome had gewonnen. Vervolgens ging hij alleen naar Napels, Venetië, Verona en Milaan. Van Hove

Afb. 3

BART VAN HOVE,
Buste van koningin
Wilhelmina, 1898.
Marmer, h. 90 cm,
Rijksmuseum Amster-
dam (inv.nr. BK-B-115).

sloeg nauwelijks een beeld of monument, kerk of museum over tijdens zijn reis, zoals duidelijk wordt uit de lange lijst van wat hij allemaal heeft bezocht.⁶ Op 18 maart 1880 keerde hij vanuit Milaan naar Den Haag terug, waar hij drie dagen later arriveerde. Hier wachtte hem tal van opdrachten en een loopbaan in het kunstonderwijs.

In hetzelfde jaar kreeg Van Hove van architect P.J.H. Cuypers het verzoek mee te werken aan de sculptuurdecoratie van het Rijksmuseum in aanbouw. Beide heren kenden elkaar al. De architect had de beeldhouwer toestemming gegeven gebruik te maken van de bouwloodsen van het museum.⁷ Een later verzoek van Cuypers om mee te werken aan de decoratie van het Centraal Station moest Van Hove afslaan wegens een overvloed aan opdrachten.

Bart van Hove trouwde in het najaar van 1881 in Den Haag met Maria Cornelia Hekking, geboren in 1842 en uit dezelfde familie afkomstig als de tweede echtgenote van Barts vader (afb. 4). Een jaar later vestigde het echtpaar zich in Nieuwer-Amstel, nu deel uitmakend van het stadsdeel Amsterdam Oud Zuid. Het echtpaar kreeg twee dochters, van wie er één, Maria Arnoldina (geb. 1884) kunstschilder werd en in 1911 naar Parijs vertrok om daar te gaan wonen en werken.

In Amsterdam ontrolde zich de verdere loopbaan van Van Hove als beeldhouwer. Vooral als portrettist zou hij faam verwerven. Ook vervulde hij een belangrijke rol in het kunstonderwijs: eerst als docent beeldhouwen en later ook als directeur van de Quellinus kunstnijverheidsschool, vervolgens als hoogleraar beeldhouwkunst aan de Rijksakademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam (afb. 5). De beeldhouwer stond open voor het kunstenaarsleven in de hoofdstad. Tot drie keer toe leidde hij het bestuur van Arti et Amicitiae; van 1886 tot 1888 was hij vice-voorzitter, in de jaren 1897-1900,

1904-1907 en 1909-1913 was hij voorzitter. Het waren niet de makkelijkste jaren van Arti, dat in die tijd vooral kampte met kritiek van jonge leden. De ledententoonstellingen in het voorjaar en het najaar werden in de pers kritisch ontvangen. Het bestuur beraadde zich in 1901 over de negatieve kritieken, waarbij Van Hove meende dat afbrekende kritiek nog altijd beter was dan helemaal geen kritiek. Bestuurslid Georg Hendrik Breitner zag een 'radicale remedie', namelijk niet exposeren, maar dat was nogal makkelijk gezegd omdat de tentoonstellingen van Breitner heel populair waren.⁸

Op 24 oktober 1906 bood Arti zijn voorzitter en diens echtgenote een eremaaltijd aan ter gelegenheid van het zilveren huwelijksfeest van het echtpaar. De feestelijke maaltijd, waarvoor de leden vijf gulden moesten neertellen, werd gehouden in het American Hotel. Ongeveer veertig leden waren van de partij, onder hen halfbroer en kunstschilder Gerard van Hove, George Hendrik Breitner, Nicolaas van der Waay, John F. Hulk, Th. Molkenboer en Johan Braakensiek. Hendrik Willem Mesdag had aanvankelijk ingeschreven, maar moest verstek laten gaan.⁹

In de laatste vijf jaar van zijn leven was Van Hove bijzonder actief als promotor van de eigentijdse Nederlandse kunst op internationale tentoonstellingen. Hij werd omstreeks 1908 voorzitter van het comité dat de Nederlandse inzendingen op internationale tentoonstellingen organiseerde. Dit comité werd in 1904 opgericht door de besturen van het schildersgenootschap Pulchri Studio in Den Haag en Arti et Amicitiae in Amsterdam. In 1910 was het comité in de weer voor de internationale kunsttentoonstelling die in het voorjaar van 1911 in Barcelona werd gehouden. Twee jaar later trad Van Hove op als voorzitter van de speciale regeringscommissie die belast was met de Nederlandse inzending voor de

grote internationale expositie in Gent.¹⁰

In 1913 leverden zijn internationale activiteiten een merkwaardige aanwring op met Toon Dupuis, een jongere collega van Van Hove uit Den Haag, die daar hoofdleraar boetseren aan de Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten was. Dupuis klaagde in januari 1913 in een brief aan de minister van Binnenlandse Zaken (waaronder de afdeling Kunsten en Wetenschappen ressorteerde) over de handelwijze van Van Hove als Nederlands lid van de jury voor de internationale kunsttentoonstelling in Brussel. De jongere beeldhouwer schreef vernomen te hebben dat Van Hove tijdens een besloten juryvergadering had gezegd dat Dupuis niet in de prijzen kon vallen omdat hij geen Nederlander was. Waarschijnlijk was dit verhaal afkomstig van het Belgische jurylid, beeldhouwer Jules Lagae.¹¹ Dupuis, geboren

Afb. 4

BART VAN HOVE,
Portret van mevrouw
Van Hove, circa 1900.
Terracotta, h. 41 cm.
Particuliere collectie.

in Antwerpen maar in 1908 tot Nederlander genaturaliseerd, vond dat *Van Hove op ergerlijke wijze misbruik heeft gemaakt van het door de regering in hem gestelde vertrouwen. Maar, zo schreef Dupuis aan de bewindsman, ik wil aantonen dat Van Hove allerminst de geschikte man is om als jurylid de belangen van Nederlandse kunstenaars naar plicht en geweten te behartigen*, Dupuis sleepte overigens op deze tentoonstelling wel een medaille in de wacht. De minister informeerde bij Van Hove naar de gang van zaken en in diens antwoord aan de bewindsman is de ingehouden woede voelbaar: *Deze aantijging is geheel bezijden de waarheid. Naar zijn zeggen heeft hijzelf voorgesteld Dupuis een medaille toe te kennen, waartoe met algemene stemmen werd besloten. Alleen al het feit dat Dupuis deel uitmaakte van de Nederlandse afdeling maakte duidelijk dat hij het Nederlandschap bezat, aldus Van Hove. Deze aantijging is ver beneden mij.*

Dezelfde Dupuis was trouwens Van

Hoves concurrent in de competitie om opdracht voor een standbeeld voor prof. F.C. Donders (1818-1889). Het comité dat het standbeeld wilde voor de hoogleraar had Van Hove, Dupuis en Odé gevraagd voorstellen in te zenden. Die ontwerpen werden in 1914, het jaar waarin Van Hove overleed, geëxposeerd in het Stedelijk Museum in Amsterdam. Het ontwerp van Dupuis werd gekozen. Het werd op 22 juni 1921 onthuld in Utrecht.¹²

Als zelfstandig kunstenaar gaf Van Hove niet alleen blijk van artistiek talent, hij legde ook een zekere zakelijkheid aan de dag. Daarvan getuigt zijn correspondentie met minister van Binnenlandse Zaken, dr. Fock, in de zomer van 1896. Van Hove bracht de bewindsman ervan op de hoogte dat hij onlangs de buste in pleister van koningin-regentes Emma had voltooid. Hij wees er bovendien op dat hij de vorstin foto's had gestuurd van het 70 centimeter hoge beeld: *Zij heeft haar tevredenheid uitgedrukt in een vlelend schrijven*, aldus Van Hove aan de

Afb. 5
Anatomieles met Bart van Hove staand rechts. Rijksmuseum, Amsterdam.

minister. Hij had opdracht gekregen om enkele exemplaren van de buste te maken en was van plan gipsafgietsels van het portret tegen een prijs van twintig gulden op de markt te brengen, maar hij wilde niet meer exemplaren dan de bestelde afleveren *om zich te vrijwaren tegen schade door namaak bij gebrek aan bescherming op het auteursrecht*. Niet door gêne geremd schreef Van Hove de buste 'passend' te vinden voor het kabinet van de overheidsgebouwen. Het zou dan in marmer of brons kunnen worden uitgevoerd. De bewindsman was echter weinig onder de indruk van het aanbod: hij liet het bij de bestelling van één exemplaar in pleister.¹³

Afb. 6

Het model van het Atjeh-monument op de binnenplaats van het Rijksmuseum tijdens de openingsplechtigheid van het museum in 1885. Rijksmuseum, Amsterdam.

Kunstonderwijs

Aparte aandacht verdient Van Hoves bijdrage aan het kunstonderwijs in ons land. De beeldhouwer werd in 1885 benoemd als docent aan de Quellinus kunstnijverheidsschool in de hoofdstad. Deze school kwam voort uit de bouwloods van architect Cuypers bij het in aanbouw zijnde Rijksmuseum, waar onder leiding van de Belg E. Colinet (1844-1890) vooral decoratieve beeldhouwers werden opgeleid. In die bouwloods had Van Hove zijn atelier, hij werkte er onder andere met Cuypers aan het Atjeh-monument voor Batavia, voorstellende een Victoriegodin uitstijgend boven bronzen leeuwenfiguren met de tekst 'De Nederlandsche maagd op de vleugels der overwinning vredebrengend door handhaving van het gezag'. Het monument zelf is weliswaar verloren gegaan, maar er bestaan foto's die het, eveneens verloren gegane 1:1 model van het beeld tonen op de binnenplaats van het Rijksmuseum tijdens de openingsplechtigheid van het gebouw (afb. 6). Ook kocht het museum onlangs een klein gipsen schaalmodel van de Victorie afkomstig uit het bezit van Van Hove zelf.¹⁴

De Quellinusschool verwierf al snel een goede naam vanwege de kwaliteit die men leverde. Belangrijk voor de school was de praktijkwerkplaats, opgezet naar het voorbeeld van het kunstonderricht in België. De school onderscheidde zich daarmee nadrukkelijk van de andere opleidingen in ons land, die zich vrijwel alleen met theoretische vakken bezighielden. Daarentegen werd in de werkplaats van de Quellinusschool geoefend in houtsnijden, gipsgieten en het hakken in steen. Bart van Hove werd aangesteld als docent figuurboetsen en anatomie. De Vlaming Louis Bourgonjon, die intussen de leiding van de werkplaats van Colinet had overgenomen, nam het onderwijs in decoratieve beeldhouwkunst en de praktijkopleiding in gips, hout, klei en steen voor zijn rekening.

Uit een brief van Van Hove aan de directeur van de school, daterend van 1885, blijkt dat hij voorstander was van een integratie van de beeldende kunsten, de bouwkunst en de kunstnijverheid. Hij stelde voor om in plaats van aparte wedstrijden voor de klassen bouwkunde, schilderen, tekenen en boetseren een gecombineerde wedkamp te houden. Ook voelde hij ervoor de leerlingen *nuttige dingen te laten tekenen, die zowel ornament, figuur en constructie kunnen omvatten*.¹⁵

Van Hove voerde geregeld opdrachten uit in samenwerking met de werkplaats van de school. Hij nam dan het monumentale en figuratieve gedeelte van de opdracht voor zijn rekening, de werkplaats zorgde voor de decoratieve toevoegingen. Een goed voorbeeld daarvan is de opdracht voor het toenmalige Scheikundig Laboratorium aan de Westersingel te Groningen (1890). Van Hove ontwierp een vrouwenfiguur als personificatie van de wetenschap der natuurkrachten, terwijl medewerkers van de school het overige ornamentale werk maakten.¹⁶ Van Hove trad in de periode 1889-1900 op als directeur van de school.

Onder vuur

Na vijftien jaar docentschap aan de Quellinus-school volgde in 1900 Van Hoves benoeming tot hoogleraar beeldhouwkunst aan de Rijksacademie van Beeldende Kunsten in Amsterdam. Hij volgde de beeldhouwer Leenhoff op, die na tien jaar om gezondheidsredenen was teruggetreden. Ook al bestond er een flinke lijst met kandidaten voor de post, Van Hove was gezien zijn status en ervaring een voor de hand liggende keuze.

In die jaren lag het academisch kunstonderwijs onder vuur. Een prominent tegenstander van het toenmalige kunstonderwijs was Antoon Derkinderen, kunstenaar en kunsttheoreticus. Hij weerde zich danig in enkele, in 1902 en 1905 in *De Gids* verschenen artikelen. Vooral richtte hij

zich tegen het ontbreken van ambachtelijkheid bij het beeldhouwonderwijs. Toen Derkinderen in 1907 directeur werd van de Rijksacademie kreeg hij zelf de kans wat aan de problemen te doen. Al vanaf het begin van de Academie, in 1870, was het vak beeldhouwen vervangen door boetseren.¹⁷ In de 19de eeuw was de beeldhouwer dan ook voornamelijk een *modelleur*, die zijn werk liet uitvoeren door *praticiens*. Het direct hakken uit de steen, vaak aangeduid als het werken *en taille directe*, was na de Middeleeuwen in onbruik geraakt. Aan het eind van de 19de eeuw dook deze techniek weer op, maar nu met een nieuwe lading: modelleren stond voor de oude tijd, de *taille directe* voor de herleving en de vernieuwing van de beeldhouwkunst. Derkinderen was er erg duidelijk over: *De beeldhouwers zullen gesteld moeten worden voor het direct verwerken van de materialen steen, hout, ivoor en brons en het waarlijk verderfelijke boetseren zal tot een minimum moeten worden teruggebracht*.

Van Hove, op 10 september 1900 benoemd tot hoogleraar beeldhouwkunst aan de Rijksacademie, was ongetwijfeld op de hoogte van deze ontwikkelingen, maar hij liet zich er niet actief mee in. Hij was de laatste docent beeldhouwen die werkte in de oude, 19de-eeuwse onderwijstraditie, gekleurd door de Franse academische opvattingen waarin Van Hove zelf was opgeleid. De benoeming van Derkinderen tot directeur van de Rijksacademie in 1907 leidde vooralsnog niet tot grote veranderingen bij het onderwijs in de beeldhouwkunst. Wel informeerde Derkinderen tijdens een vergadering van hoogleraren op 18 oktober 1907 naar hun wensen in verband met de beoogde uitbreiding van het academiegebouw. Het lijstje van Van Hove zag er als volgt uit: *een lokaal als klasje, twee lokalen voor studie naar model, een gietlokaal, een lokaal voor de steenpraktijk, atelier voor de hoogleraar, alles gelijkvloers*.¹⁸ Daaruit mag afgeleid

Afb. 7
Opstelling van Van Hoves beelden op de 'Eerentoonstelling' in Arti et Amicitiae, 1914. Rijksmuseum, Amsterdam.

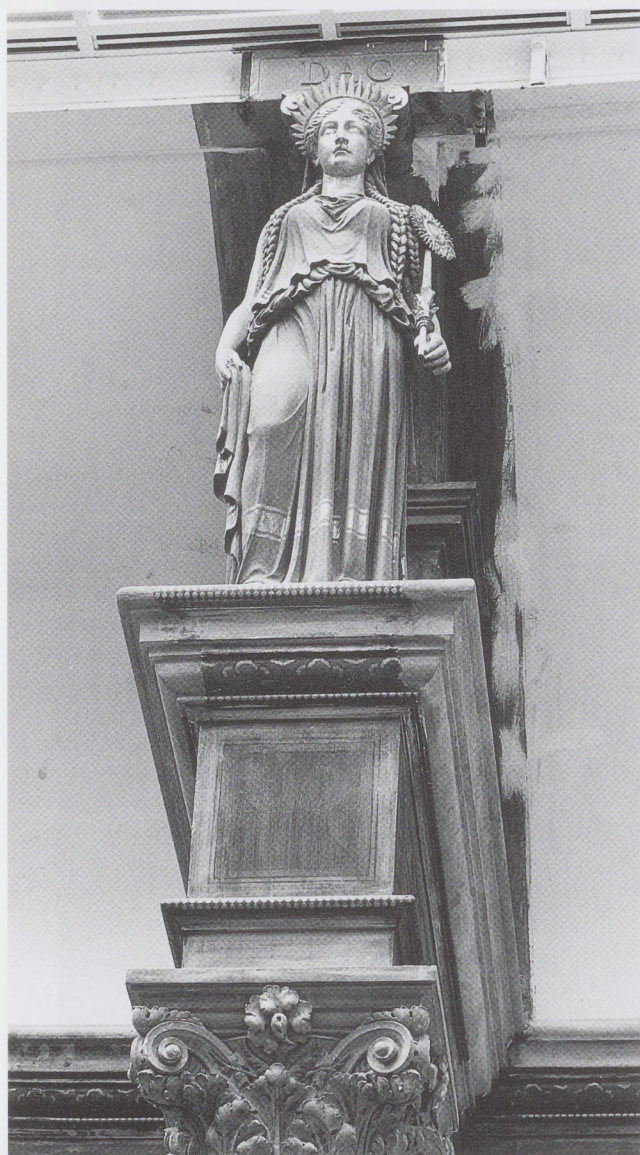
worden dat Van Hove wel degelijk oog had voor de toekomst van het vak, maar een vernieuwer was hij niet. Daarvoor was hij te zeer representant van de kunsttraditie in academische stijl. Later zou overigens blijken dat de *taille directe* aanvankelijk een nogal overschat fenomeen was dat veel later werkelijk tot vernieuwing leidde. Pas in 1926 onder het bewind van Derkinderens opvolger R.N. Roland Holst (1868-1938) werd het aantal praktijklessen fors opgevoerd.¹⁹

In het begin had Van Hove nauwelijks werk aan de Rijksacademie: het aantal leerlingen in de beeldhouwklas was minimaal. Zijn leerling Jan Bronner kon dan ook na de dood van Van Hove vertellen dat zijn prof heel blij was geweest met zijn komst in 1907: *Hij had al in drie jaar geen leerling meer gehad.*²⁰ Maar dat jaar markeerde een

ommekeer, want Van Hove had in 1907 een aantal zeer talentvolle leerlingen die later in hoge mate het aanzien van de Nederlandse beeldhouwkunst zouden bepalen: behalve Jan Bronner, ook Hildo Krop, Lous Beyerman, Theo van Reijn en Dirk Wolbers. Bronner, door Van Hove nadrukkelijk beschouwd als zijn beste leerling, miste de Prix de Rome in 1911, maar hij revancheerde zich met het winnen van de prijsvraag voor het Hildebrandmonument in Haarlem. Dit was mede aanleiding om hem te benoemen tot opvolger van Van Hove aan de Rijksacademie nadat deze vrij plotseling was gestorven in februari 1914, waarschijnlijk aan de gevolgen van diabetes, een ziekte die toen nog niet te behandelen was.²¹ In maart 1914 werd ter ere van Bart van Hove een tentoonstelling in Arti gehouden, die zo'n

tachtig van zijn modellen omvatte (afb. 7). Bart van Hove kreeg in zijn leven tal van prijzen en onderscheidingen, waarvan een aantal onlangs door het Rijksmuseum werd verworven. Zo was hij ridder in de Orde van Oranjenassau, ridder in het Legioen van Eer en lid van de Academie van Schoone Kunsten en Wetenschappen te Antwerpen. Hij werd op 13 februari begraven op op de Amsterdamse begraafplaats Zorgvlied.²²

Afb. 8
BART VAN HOVE,
Middag, karyatide in
de Rembrandtzaal,
Rijksmuseum, c. 1884.

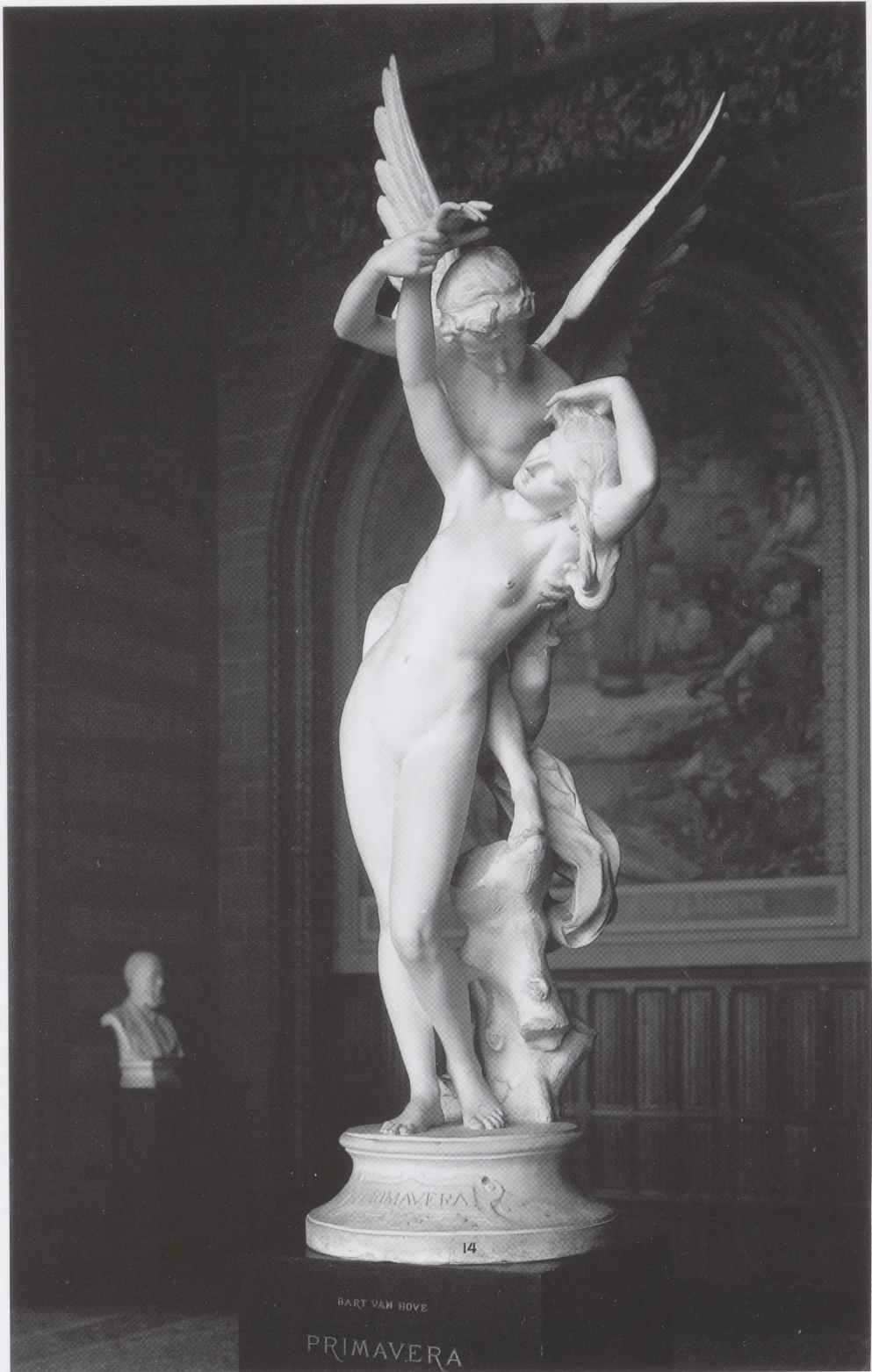
Werk

Bart van Hoves oeuvre is breed en omvat portretten, standbeelden, bouwsculptuur, grafmonumenten, beelden voor de vrije markt, medailles en penningen. In zijn tijd was de beeldhouwer vooral geliefd als portrettist, al valt op dat zijn portretwerk vaak vrij weinig emotie toont. Niettemin heeft vooral zijn vroegere werk een zekere charme. Hoewel hij in Nederland tot de toonaangevende beeldhouwers behoorde, telde zijn werk internationaal nauwelijks mee, iets wat trouwens ook voor de overige Nederlandse beeldhouwers gold in deze periode.²³

Aan het begin van zijn loopbaan maakte hij naam als een van de beeldhouwers van het Rijksmuseum, zoals we zagen. Hij vervaardigde een viertal kariatiden voor de Rembrandtzaal, vrouwenfiguren die de Ochtend, de Middag, de Avond en de Nacht verbeelden (afb. 8). Met deze beelden werd een toespeling gemaakt op Rembrandts bijzondere verhouding met licht en donker. Voorts maakte Van Hove de twee zittende beelden op de topgevel van de façade, de Arbeid en de Bezieling (afb. 4). Naast deze werken ontwierp hij nog wat kleiner, voornamelijk decoratief beeldhouwerk voor het museumgebouw, zoals borstbeelden van een aantal kunstenaars aan de wanden van de bibliotheek, enkele friezen en de modellen voor vier loden waterspuwers op de oostelijke binnenplaats.

Ook in de collectie van het Rijksmuseum is Van Hove goed vertegenwoordigd, onder meer met een aantal portretbustes. Helaas is een van zijn belangrijkste werken, de beeldengroep *Primavera*, die jarenlang een prominente plaats in het Rijksmuseum had, in de jaren '50 van de vorige eeuw verloren gegaan met het afstoten en vernietigen van de gipscollectie (afb. 9). Een soortgelijk lot trof zijn befaamde beeld *Orion*.

Standbeelden en monumenten van Van Hove zijn door heel Nederland te

Afb. 9

Opstelling van Van Hoves pleistermodel van *Primavera* in de voorhal van het Rijksmuseum. Rijksmuseum, Amsterdam.

vinden, bijvoorbeeld in Leeuwarden (Willem Lodewijk van Nassau), in Maastricht (Minckelers, de uitvinder van het steenkolengas), in Nijmegen (bisschop-martelaar mgr. Hamer), in Etten-Leur ('turfshipper' Adriaan van Bergen), in Amsterdam (het monument in Artis voor stichter dr. G.F. Westerman) en in Barneveld (Jan van Schaffelaar). Allegorische beeldengroepen staan op het Teylers Museum in Haarlem, het Barlaeusgymnasium in Amsterdam en één op de voorgevel van de Amsterdamse Stadsschouwburg. Deze groep, *Komedie* voorstellend, maakte deel uit van de decoratie van de oude schouwburg die in 1890 in vlammen opging. Ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van de huidige Stadsschouwburg is in 1994 de *Komedie* hoog op een nooit gebruikte console geplaatst.²⁴ Tot de

bekendste beelden van Van Hove behoort de portretbuste van koningin Wilhelmina in het vroegere hoofdpstkantoor van Amsterdam (nu Magna Plaza) aan de Nieuwezijds Voorburgwal, waarvan het Rijksmuseum een tweede exemplaar bezit (afb. 3). Daarnaast bezit het museum bustes van de kunstenaar David Bles, de dichter Jan Jacob ten Kate en de schrijver Willem Hofdijk (afb. 10).

Eind 2004 werd op een Amsterdamse kunstveiling nog een aantal atelierstukken van Van Hove aangeboden, afkomstig uit de collectie van zijn in 2001 overleden kleinzoon B. v.d. Vijssel. Het Rijksmuseum kocht hier enkele beeldjes, een aantal penningen, documentatie van en over de beeldhouwer en enige persoonlijke bezittingen. Onder de aangekochte sculptuur is een teer gemodelleerd reliëfportret in

Afb. 10

BART VAN HOVE,
Buste van Jan Jacob
ten Kate (1819-1889),
1889, marmer,
h. 78 cm. Rijksmu-
seum, Amsterdam
(inv.nr. BK-B-81).

plastiline van de jonge koningin Wilhelmina, het model voor het Atjehmonument en twee kleine plaquettes in was en brons van de eminente natuurkundige prof. dr. J. Bosscha (1831-1911). Onder de aangekochte penningen is een vroeg exemplaar, een zilveren penning uitgegeven door de Vereniging ter Bevordering van de fabrieks- en handwerknijverheid in 1868. Van Hove ontving dit stuk op 18-jarige leeftijd. Van zijn hand is de penning voor de bekende Tentoonstelling Oude en Nieuwe Kunstnijverheid in Den Haag in 1888 (afb. 11; zie tevens 'Keuze uit de aanwinsten', nr. 10).

Verschillende medailles en onderscheidingen getuigen van Van Hoves successen op tentoonstellingen in binnen- en buitenland: een zilveren medaille (Prix d'Excellence, eerste divisie) uit zijn opleidingstijd bij Jozef

Geefs aan de Koninklijke Academie van Schone Kunsten in Antwerpen, bronzen medailles, verworven met zijn ingezonden werk en vanwege zijn werk als jurylid tijdens tentoonstellingen in Parijs (1898 en 1900) en Brussel (1910). Ten slotte maakt een verzameling knipsels en foto's deel uit van deze recente aankoop. Samen vormen ze een waardevolle documentatie over een vooraanstaand beeldhouwer uit de late 19de eeuw en een goede aanvulling op het werk van Bart van Hove dat het Rijksmuseum al bezit.

Afb. 11

Tentoonstellingsgebouw van de 'Nationale Tentoonstelling van Oude en Nieuwe kunstnijverheid', met beelden door Bart van Hove van allegorische voorstellingen van Kunst en Nijverheid, Den Haag, 1888. Foto Gemeentearchief, Den Haag.

NOTEN

- 1 Voor een beschrijving van deze verwervingen, zie 'Keuze uit de aanwinsten' elders in dit nummer.
- 2 Voor de kunstenaarsfamilie Van Hove, zie H.E. van Gelder, 'Een kunstzinnige Haagsche familie', *Jaarboek Die Haghe* (1950), pp.18 e.v.
- 3 Den Haag, Koninklijk Huisarchief, inv.nr. A43-384, brief van Van Hove aan prins Hendrik met aantekening van de prins over het antwoord.
- 4 Den Haag, Koninklijk Huisarchief, inv.nr. A43-385, brief van Joh. van Hove, d.d. 17 april 1874.
- 5 J.F. Hulk, 'Bart van Hove', *Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift* (1899), p. 4.
- 6 Den Haag, Nationaal Archief, Archief Ministerie van Binnenlandse Zaken, afd. K. & W., inv. nr. 2.04.13 (brief d.d. 5 april 1880) en inv.nr. 2814 (verslag studiereis).
- 7 Rotterdam, Nederlands Architectuur Instituut, Cuypers archief, inv.nr. 974.
- 8 J. Reynaerts, "'De club der woelingen".1875-1914', in: *Een vereniging van ernstige kunstenaars: 150 jaar Arti et Amicitiae. 1839-1889*, Amsterdam, 1989, p. 39.
- 9 Archief Maatschappij Arti et Amicitiae (uitnodiging en deelnemerslijst maaltijd echtpaar Van Hove).
- 10 Den Haag, Nationaal Archief, Archief Ministerie van Binnenlandse Zaken, afd. K. & W., inv. nr. 2.04.13 en inv.nr. 2827 (correspondentie tentoonstellingen).
- 11 *Ibidem*, inv.nr. 2845 (brief van Dupuis aan de minister, brief aan Van Hove over de kwestie en diens antwoord).
- 12 P.K. van Daalen, *Nederlandse beeldhouwers in de negentiende eeuw*, Den Haag 1957, pp. 181-182.
- 13 Den Haag, Nationaal Archief, Archief Ministerie van Binnenlandse Zaken, afd. K. & W., inv. nr. 2.03.13, invoernr. 2869 (correspondentie over buste koningin).
- 14 Inv.nr. NG-2005-16.
- 15 Den Haag, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, inv.nr. 4.1.6. (brief Bart van Hove, archief Quellinusschool).
- 16 Y. Koopmans, *Muurvast & Gebeiteld. Beeldhouwkunst in de bouw. 1840-1940*, Rotterdam, 1997, pp. 38-39.
- 17 Reynaerts, boek over Allebé, p. 55.
- 18 Haarlem, Rijksarchief Noord-Holland, archief Rijksacademie, Notulen college van hoogleraren Rijksacademie van Beeldende Kunsten.
- 19 Zie voor cijfers over de ontwikkeling van de praktijklessen aan de Academie: B. Welten, *Kunstonderwijs in Nederland. Een normatief onderzoek naar de ontwikkeling van het kunstnijverheidsonderwijs, voornamelijk in betrekking tot de meer didactisch-esthetische aspecten ervan in Nederland tussen 1870 en 1960*, (dissertatie), Leuven 1966, pp.167-168.
- 20 L.P.J. Braat, *Uit de werkplaatsen der beeldhouwers*, Amsterdam, 1942, p. 7.
- 21 Informatie over Van Hoves ziekte en de mogelijke doodsoorzaak is verkregen in een gesprek met K. Otto, de partner van Van Hoves kleinzoon, B. v.d.Vijssel die in 2001 overleed. In Parijs leeft nog een achterkleindochter van de beeldhouwer, genaamd Monica van Hove. Zij heeft de naam Van Hove aangenomen vanwege haar werk als kunstschilder.
- 22 Den Haag, Centraal Bureau voor Genealogie, Krantenadvertentie 17 februari 1914.
- 23 Zie ook de bespreking van de eretentoonstelling Van Hove in maart 1914 door M.D. Henkel: 'Gedächtnisausstellung Bart van Hove', *Kunstchronik* 3 april 1914.
- 24 Jaarverslag 2004 van het Nederlands Historisch Museum, p. 6. Het museum verwierf in dat jaar een terracotta voorstudie door Van Hove van een andere groep behorend tot de decoratie van de oude schouwburg: de *Tragedie*.